

NIEUWE GEGEVENS OVER PLANORBIS (GYRAULUS)
RIPARIUS

Planorbis riparius wordt gemeenlijk tot de zeldzamere, meer Oostelijk verbreide soorten gerekend. Zij is voor Nederland eerstelijk bekend geworden door twee in 1928 verzamelde exemplaren uit "de omgeving van Utrecht" (niet direct als zodanig herkend). In 1944 trof Kuiper haar in het Naardermeer aan (zie diens voorbeeldige publicatie in Basteria Vol. 11, nr. 1/2 en 3, 1947); nadien is zij nog in het Correspondentieblad gemeld van de Nieuwkoopse plassen, Leidsendam, Ankeveense plassen en de Bilt (collectie van der Willigen). Een vondst in Sept. 1955 onder Vogelenzang (Aten) versterkte een eerder, aan de verspreide ligging der bekende vindplaatsen en het ogenschijnlijk uiteenlopend karakter ervan (plassen, wegsloot te Leidsendam, een onaanzienlijk weideslootje in de polder Vogelenzang) ontleend vermoeden, dat de soort in het Westelijk deel van ons land meer over het hoofd is gezien dan werkelijk zo zeldzaam en/of weinig verbreid, als uit de weinige bekende vindplaatsen zou kunnen worden afgeleid.

Twee doelbewuste uitstapjes vanuit de richting Amsterdam, op 13 November door Aten en op 19 d.a.v. getweeen, naar het deel van het Vechtplassengebied, gelegen ten Zuiden van de Ankeveense plassen tot aan de Bloklaan (Veendijk) tussen Loenerveense polder en Loosdrechtse plassen, wijzen wel uit, dat de soort in dit gebied welhaast overal te vinden is langs de waterkanten der plassen, alwaar deze dichtbegroeid en ondiep zijn. Zoals in en om de brede rietkragen en langs de verlandingsstroken.

Bij het aaneengesloten voorkomen vanaf het Naardermeer-gebied tot aan de Bloklaan mag o.i. gevoegelijk aangenomen worden, dat de soort ook in meer Zuidelijk gelegen gedeelten van het Vechtplassengebied en de aangrenzende, uitgeveende gebieden ter hoogte van Breukelen en Maarssen tot aan Utrecht min of meer algemeen te vinden is. Voorts werd de soort bij gelegenheid van vorenbedoelde verken-

ningstochtjes nog gesignaleerd in de Angstel en het Gein onder Abcoude, zij het slechts in enkele exemplaren, waarbij anderzijds in aanmerking te nemen is dat slechts op drie plaatsen gezocht is.

Om enige, overigens niet te veel zeggende getallen te noemen, Aten verzamelde op 6 November 48 stuks in de Ankeveense plassen, waarvan een dertigtal ter plaatse van enige vierkante meters afgesneden, onder water staande rietkraag langs het Bergse Pad onder Ankeveen (als nagenoeg de enige soort ter plaatse). Op 13 November werden 5 exemplaren op een der twee Angstel-zoekplaatsen, en 16 stuks bij de enige twee, langs de Alambertskade onder Vreeland gedane steekproeven bemachtigd. Bij de gezamenlijke tocht op 19 November werden in totaal 43 stuks buit gemaakt op vier van de vijf punten, alwaar op het dwars over en langs de plassen gereden traject Vreeland-Kortenhoeft-Oud Loosdrecht-Loenen aan weerszijden van de weg voor betrekkelijk korte tijden verzameld is. Deze aantallen, verkregen bij een vrij willekeurige keuze van het punt van onderzoek, zijn o.i. te groot om nog van zeldzaam voor de betrokken gebieden te kunnen spreken. Wij vinden het dan ook weinig zin hebben onze vindplaatsen precies aan te duiden, gezien dat de soort ter plaatse naar onze stellige indruk bijkans overal gevonden kan worden door wie er verzamelt op de meer begroeide, ondiepe plaatsen, bij voorkeur met veel afgestorven plantenmateriaal.

Aan de hand van eerder opgedane ervaringen hebben wij het ons gemakkelijk gemaakt door enkel met een wit geëmailleerd hollen bordje van de kant af wat te scheppen tussen en langs de rietkragen of lis- en biezenvetatie, of op ondiepe, begroeide plaatsen met veel afgestorven plantenresten, en vervolgens het water met plantenresten af te gieten totdat de bodem van het bordje met residu goed zichtbaar wordt. Zo blijft altijd nog wel genoeg molluskenmateriaal over om rustig zijn keus bepaaldelijk te richten op P. riparius. De mollusken tekenen zich bij deze weinig tijdrovende besogne scherp af op het witte fonds en P. riparius laat zich dan zelfs met het blote oog niet te moeilijk onderkennen van P. complanatus en crista, of Valvata cristata van een zelfde grootteorde voor wie zich enig oog voor deze soorten in levende lijve heeft weten eigen te maken.

Opvallend is het relatief grote aantal geweest, dat aldus in dit jaargetijde gevonden werd tussen het in het water liggende min of meer vergane bladafval van els en wilg aan de waterkant. Een biotoop, waarvan men veeleer verwachten zou dat deze bepaaldelijk gemeden zou worden door zoetwatermollusken.

Men kan aan de hand van zulke ervaringen bij een bepaalde vangmethode natuurlijk denken aan een bepaalde levenswijze, aan een zekere voorkeur van de soort voor ondiepe plaatsen met veel afgestorven plantenresten, het blijft echter gevaarlijk uit zo'n vangstmethode, ook al heeft deze succes, meer algemene conclusies te trekken, zonder ook andere methodes te hebben toegepast en elders te zoeken dan waar men de soort voor zich zelve verwacht. Bij ons beperkt doeleinde hebben wij de weg van de minste weerstand gevolgd en ons bepaald tot een eerder met succes toegepast en vlug werkend procédé. Gezien het feit, dat de verhouding riparius/complanatus veel gunstiger lag op al onze vindplaatsen, dan die in de overzichtstabel van Kuipers molluskenvondsten in het Naardermeer, hebben wij de indruk, dat er best wel enige overeenkomst is van de biotopen waar wij gezocht hebben.

Op nagenoeg alle vindplaatsen werd o.m. P. complanatus, Valvata cristata en veel Pisidia, zomede, zulks in het meer schone water ter plaatse, Marstoniopsis steini aangetroffen. Aten zag thuis van de soort op 18 en 20 November copulaties; enige jaren terug verkreeg hij in Mei/Juni broed, waarvan niet uit te maken was of dit afkomstig is geweest van in April/Mei verzamelde dieren dan wel van met de waterplanten meegenomen eieren. Het eierleggen of de legfels zijn n.l. niet waargenomen.

Hopelijk zullen deze regelen een aansporing zijn om, behalve

het meer Zuidelijk gelegen Vechtplassengebied met aangrenzende uitveningen, ook het plassengebied van Westeinder, Brasemer, Kaag en Langeraar, gelijk ook van Beulakker en Belterwijde in het Oosten van ons land, eens nader onder de loupe te nemen met betrekking tot deze, in ieder geval minder algemene soort, voor een beter inzicht in haar verspreiding in ons land en haar, bij ons weten, weinig bekende levenswijze. Waarbij wel in het oog te houden is, dat ook wateren als Angstel en Gein, een brede wegsloot (Leidsendam) en een smal weideslootje (polder Vogelenzang) de soort vermogen te herbergen.

D. Aten & W. F. de Wit